



Korte Mededelingen

Toename tuinvogels

Ondanks halvering blijft de Huismus aan kop

Het aantal tuinvogels is de laatste jaren in Nederland erg toegenomen. Soorten als Huismus, Koolmees en Merel zijn massaal aanwezig. Dat is de uitkomst van de Nationale Tuinvogeltelling, die onlangs gehouden werd. Ruim duizend vogelaars, jong en oud telden de vogels die bij hen in de tuin zaten of die over de tuin vlogen. Dit initiatief van de Vrije Vogel Club vond voor het tweede jaar achtereenvolgend met succes plaats. Uit alle windstreken kwamen de vele honderden meldingen binnen. De top tien van 2002 is te zien in Tabel 1.

Dat de Huismus op plaats één staat is voor de meesten geen verrassing. Toch is de Huismus al lang niet meer de algemeenste broedvogel van Nederland, zo blijkt uit de recent verschenen Atlas van de Nederlandse Broedvogels. De huismussenstand is de laatste vijftientig jaar bijna gehalveerd. De Merel, tijdens de tuinvogeltelling van 2001 nog op de vierde plaats en in 2002 gestegen naar de derde plaats, is met kop en schouders de algemeenste broedvogel, zo

Plaats	Soort
1	Huisumus
2	Koolmees
3	Merel
4	Spreeuw
5	Vink
6	Pimpelmees
7	Kauw
8	Kokmeeuw
9	Turkse Tortel
10	Houtduif

Tabel 1 - De top tien van het tuinvogelonderzoek van de Vrije Vogel Club in 2002.

leert de broedvogelatlas. Deze lijsterachtige is veruit het talrijkst geworden. De Merel is als geen andere soort in staat om zich aan te passen aan de verdere verstedelijking van Nederland. Een klein tuintje met wat gras en hier en daar een struik of conifeer om te broeden is voldoende. De soort is in plaats van bosvogel tegenwoordig een echte stadsvogel geworden.

De Kokmeeuw, op plaats acht in de top tien, trekt in het winterhalfjaar naar de steden om te profiteren van de warmte in de stad en het vele voer dat gestrooid wordt. Als



Het aantal Huismussen is in de afgelopen vijftientig jaar gehalveerd, maar de soort staat nog wel op de eerste plaats bij de tuinvogeltelling van 2002. Foto: Wim Smeets.

broedvogel gaat het met de Kokmeeuw in ons land echter niet zo goed. De soort heeft waarschijnlijk te lijden van verminderd voedselaanbod op graslanden door verdroging en als gevolg van het injecteren van mest. Kokmeeuwen zijn daardoor veel tijd kwijt met het vergaren van voedsel, wat de kansen op verhongering van de jongen of predatie van broedsels vergroot.

Hekkensluiter in de tuinvogel top tien is de Houtduif. Deze voormalige bosvogel heeft de laatste decennia ook de stad ontdekt. Alleen al in 's-Gravenhage wordt het aantal op zo'n 2.000 tot 7.500 paren geschat. Het lijkt crop dat de Houtduif tegenwoordig in dorpen en steden beter gedijt dan in de bossen en duingebieden. Hij staat dan ook terecht in de top tien.

Bron: Gezamenlijk persbericht van Vogelbescherming Nederland en Sovon Vogelonderzoek Nederland.

Interspecifieke reddingsoperatie

Op 19 april 2002 om 18.15 uur had onze kat een Turkse Tortel gevangen en bevond zich ermee op het terras van mijn woning te Merelbeke, Oost-Vlaanderen, 10 km ten zuiden van Gent.

Toevallig liep ik binnen langs het huis-kamerraam (gelijkvloers) en zag, in een flits, het volgende. Een Houtduif deed in duikvlucht een schijnaanval op de kater, die, even uit het lood geslagen, de ogenschijnlijk levenloze tortel losliet, maar zich onmiddellijk herpakte en een mislukte lichtsprong maakte naar de Houtduif. Deze had, als een volleerde roofvogel, de tortel met haar twee poten vastgegrepen en vloog ermee weg, kennelijk met enige moeite hoogte halend, en verdween ermee buiten de tuin uit het zicht.

Het hele gebeuren is voor mij een raadsel en ik moet eerlijk toegeven dat ik het verhaal niet zou geloven als een willekeurig ander persoon het mij had verteld, maar ik heb het zelf gezien en bewust waargenomen. Van een (gevaarlijke) interspecifieke reddingsoperatie door een vogel of door enig ander dier, met uitsluiting van gedomesticeerde, gedresseerde of anderszins door de mens beïnvloede exemplaren, is mij uit de literatuur niets bekend. Is dit een lacune in mijn kennis of is dit echt voer 'voor ethologen'?

■ emeritus prof. dr. H. Gysels, Hof ter Wallen 15, B-9820 Merelbeke, België.

Reactie op interspecifieke reddingsoperatie

Na lezing van de waarneming van emeritus prof. dr. H. Gysels ben ik in de literatuur gaan zoeken naar soortgelijke informatie. Hoewel het navolgende niet geheel de waarneming van Gysels dekt en er vast meer waarnemingen zullen zijn met betrekking tot het geciteerde, zal het duidelijk zijn dat een deel van de waarneming bijzonder is. Interspecifieke reddingsoperaties worden dikwijls waargenomen. Van kraaiachtigen is bekend het achtervolgen van Buizerd, Boomvalk, Sperwer, Havik, Bosuil, enzovoort (Coombs 1978, Cools 1992). Ook zijn er kleine vogelsoorten die Eekhoorns in bosgebieden achtervolgen, zoals zwaluwen en kwikstaarten en er zijn nog andere soorten vogels die (gezamenlijk) predators verjagen (zie onder andere bij Hilprecht 1954, Tinbergen 1968). Het betreft hier samenwerking vanuit een gemeenschappelijk belang. Agressie van onder andere Grote Karekiet, Roodborsttapuit, Graspieper, Boompieper, Fluiter, Tjiftjaf, Vink, enzovoort jegens geprepareerde Koekoeken zijn indertijd bijzonder mooi fotografisch gedocumenteerd door Smith en Hosking (zonder jaartal).

In het verleden was op dit gedrag zelfs een specifieke vorm van jacht gebaseerd. Vanuit een hut werden vogels die dit gedrag konden uitlokken, zoals dagroofvogels en uilen, geobserveerd. Deze vogels zaten dan met een ketting of touw aan één van de poten vastgebonden op een paal (er werden ook wel geprepareerde vogels en later ook goed gelijkende kunstvogels gebruikt). Vanuit de hut kon men dan op de aangevlogen vogels schieten of met lijm of met netten vangen (Schmidt 1913). Het territoriale gedrag van Raven zou zelfs aan andere soorten vogels 'bescherming' bieden met betrekking tot predatie door de Havik (Ellenberg & Dreifke 1992).

Waarnemingen van agressief gedrag ten opzichte van Houtduiven door Spreeuwen, die bij het zien van een Houtduif in 'verdedigingsvlucht' gaan (Verstraeten 1970), worden ook wel gemeld. In hoeverre

het hier gaat om het aangeboren 'prikkelend vliegbeeldmodel', dat wil zeggen reageren op vogels met een korte hals, zoals onder andere Tinbergen (1951) bedoelt, is niet duidelijk.

Het is bekend dat Houtduiven hun nestteritorium fel kunnen verdedigen (Murton & Isaacson 1962, Cramp et al 1985). De sterke vergroting van de adrenaline producerende klier bij Houtduiven in de broedtijd (vooral bij mannelijke vogels) is bekend (Junggren 1971).

Anderzijds kan 'agressief gedrag' niet uitsluitend aan het houden van territorium of aan voedsel worden toegeschreven. Het gaat ook over perceptie van individuele vogels; zoals de interpretatie van het gebeuren, het vermogen van het geheugen en tijdens het leven opgedane ervaringen door individuele vogels (H.E. Howard geciteerd in Armstrong 1964). Len Howard (1963) heeft met haar boek 'Vogels als huisgenoten' aangaande het bovenstaande heel wat wetenschappelijke clichés doorbroken.

Een mogelijke context van de waarneming van Gysels is dat het, gezien de datum, waarschijnlijk is dat deze Houtduif een nest (mogelijk met jongen) had. De duif verdedigde mogelijk het jong, door de predator (kat) aan te vallen. In dit opzicht zou de Houtduif, bol van de adrenaline, geen verschil hebben opgemerkt tussen de tortelduif en het jong. Tot zover is er geen reden om aan te nemen dat dit niet zo heeft kunnen gebeuren. Het navolgende deel is echter wel een probleem. Houtduiven hebben geen tenen om voedsel of wat dan ook mee in de lucht te nemen. Anderzijds is het wel een vogel met geschikte spieren, die in staat kan zijn met zijn poten een tak te omklemmen. In dit opzicht is dat deel van de waarneming mijns inziens bijzonder. Fysiek en theoretisch zou een Houtduif, met een gemiddeld gewicht van zo ongeveer 475 g, een Turkse Tortel van circa 250 g kunnen verplaatsen. Hierbij gaan wij dus uit van het gewicht, maar dat zegt verder ook helemaal niets. Soortgelijke waarnemingen zijn ons echter niet bekend. Ik zou daarom ook graag op de hoogte worden gesteld van dergelijke waarnemingen als die van de heer Gysels.

■ Pierre Maréchal, De Jonghlaan 18, 5616 LB Eindhoven.

LITERATUUR:

- Armstrong, E.A. (1964): Bird Display and Behaviour. An Introduction to the Study of Bird Psychology. New York.
- Cools, A. (1992): Kauwen in de spiegel. Tielt.
- Coombs, F. (1978): The Crows. A study of the Corvids of Europe. London.
- Cramp, S. et al (1985): Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa, Vol. IV. Terns to Woodpeckers. Oxford, New York.
- Ellenberg, H. & R. Dreifke (1992): 'Abrition' - Der Kolkabe als 'Schutzschild' vor dem Habicht. Corax 15 (1): 2-10.
- Hilprecht, A (1954): Nachtigall und Sprosser. Die Neue Brehm-Bücherei. Wittenberg-Lutherstadt.
- Howard, L. (1963): Vogels als huisgenoten. Amsterdam/ Brussel.
- Junggren, L. (1971): Stresstendenser hos ringduvor *Columba palumbus*. Vår Fågelvärld 30: 232-235.
- Murton, R.K. & A.J. Isaacson (1962): Ibis 104: 503-521
- Schmidt, H.W. (1913): Die Hüttenjagd. Anleitung zur Ausübung der Hüttenjagd im Interesse der Jagd, Forst- und Landwirtschaft. Berlin.
- Smith, S. & E. Hosking (zonder jaartal): Bird Fighting. Experimental studies of the aggressive displays of some birds. London.
- Tinbergen, N. (1951): The study of instinct. Oxford.
- Tinbergen, N. (1968): Sociaal gedrag bij de dieren. Utrecht/Antwerpen.
- Verstraeten, A. (1970): Agressief gedrag tegenover de Houtduif. 'het Vogeljaar' 18 (3): 278.

Vogelcursussen in biotoop

De Folkshegeskoalle Schylgeralân organiseert op Terschelling in de loop van 2003 enkele malen een vogelcursus. Deze cursussen zijn bedoeld voor beginnende vogelliefhebbers. Het vogelrijke eiland Terschelling is een prima decor om meer te weten te komen over vogels. Vanuit het gebouw van de volkshogeschool kan men gemakkelijk op excursie naar natuurgebieden zoals de Boschplaat, het wad en de duinen. De cursussen worden zo te zeggen georganiseerd midden in de biotoop van de desbetreffende soorten.

Van 9 tot 11 mei 2003 wordt de voorjaarscursus 'Regenwulpen, Rotganzen en Rosse Grutto's' georganiseerd. Behalve aan genoemde drie vogelsoorten zal ook ruim aandacht worden besteed aan diverse andere soorten, zoals Wulp, Fitis, Zwartkop, Beflijster en aan de Blauwe en Bruine Kiekendief. De najaarscursus 'Van Pijlstormvogel tot Sneeuwgorst' wordt gehouden van 26 tot 28 september 2003. In deze cursus zal vooral aandacht geschonken worden aan de vogels van de wad- en zee kust, maar ook worden zangvogels zoals Bladkoning en Bonte Vliegenvanger niet vergeten. Beide vogelcursussen staan onder

leiding van de vogelkundige van Staatsbosbeheer op Terschelling: Arie Ouwerkerk.

Inlichtingen over deze en andere cursussen die de volkshogeschool van Terschelling organiseert, zijn verkrijgbaar via het secretariaat van de Folkshegeskoalle Schylgeralân, telefoon (0562) 44 98 54, e-mail: info@folkshegeskoalle.nl of via internet: <http://www.folkshegeskoalle.nl>.

Kanttekeningen bij twee broedvogel-atlassen

Het hoofd marketing van Sovon kan tevreden zijn, want nog niet eerder kreeg in Nederland een boek over vogels zoveel aandacht als de Atlas van de Nederlandse Broedvogels ('Atlas II'), die op 30 november jongstleden ten doop gehouden werd tijdens de landelijke Sovon-dag in Nijmegen. Titels als 'Voor de Huismus is Nederland te netjes' (NRC-Handelsblad 2002) en 'Opzienbarende stijgers en dalers op de vogel-index' (Vogels 2002) geven deels de gretigheid van de media aan. Wij leven in een tijd waarin op ieder terrein winners en verliezers veel aandacht krijgen en, hoe dan ook, bij alle andere kwaliteiten die Sovon in haar studie bijeenbrengt, is de 'Atlas II' toch óók een kroniek van 'winners and losers'. Zelfs het altijd lezenswaardige tijdschrift 'De Levende Natuur' gaat in zijn dieper gravende themanummer 'Broedvogels' via tabellen in op het reilen en zeilen van de Nederlandse broedvogels gedurende de kwarteeuw die ligt tussen het verschijnen van Atlas van de Nederlandse broedvogels in 1979, onder redactie van R.M. Teixeira, ('Atlas I') en 'Atlas II'.

Beide atlassen naast elkaar leggend valt op hoezeer in dit land het vogelonderzoek is geprofessionaliseerd. Met Atlas I was vogelend Nederland destijds zeer in zijn sas. Vergeleken met het boek waarmee 'Beek-Ubbergen' nu op de proppen is gekomen, pakt de eerste nationale broedvogelatlas uit als een eenvoudig gehouden studie, rechttoe rechtaan. Ter illustratie: Atlas I kreeg 26 pagina's inleidende hoofdstukken mee, Atlas II, afgezien van het forsere formaat, heeft er 59 nodig, exclusief de aan het slot gebundelde bijlagen. Het verschil van opzet tussen beide producties is natuurlijk alleszins verklaarbaar. Om tot de eerste Atlas te komen werd in 1973 de Stichting Ornithologisch Veldonderzoek Nederland speciaal opgericht. Met Atlas I kwam Sovon

duus uit de startblokken. Aan Atlas II ging een kwart eeuw professionalisering vooraf. In die tijd slaagde Sovon erin een geëngageerd team medewerkers en vrijwilligers op de been te brengen en te houden, alsmede de inspanningen van beide teams te integreren. Een pluin op de hoed van de organisatiestaf, want vogelaars vormen een volkje met een zeer individuele instelling. Daarbij bleef het niet. Een tweede pijler van het indrukwekkende resultaat dat Atlas II ons biedt, is ongetwijfeld de standaardisatie van het telwerk dat Sovon wist te realiseren. Niet alleen deze harmonisatie in monitoring, maar ook de gehele vakkundige opzet van het atlaswerk deed een geheel nieuw jargon ontstaan, met woorden die een kwart eeuw terug geen deel uitmaakten van de Nederlandse taalschat. Niet ingewijden die zich opmaken eens een paar uurtjes in Atlas II rond te neuzen, doen er goed aan eerst de drie pagina's in beslag nemende verklarende woordenlijst door te nemen om zich eigen te maken wat een 'OT' is, wat met 'kripping' wordt bedoeld en wat de achtergronden zijn van een 'punt-relatieve dichtheidskaart'. 'Waarom deze ongelooflijke inspanning van drommen vrijwilligers en een team professionele vogelaars om onze broedvogels te registreren?' rijst de vraag. Zal afgezien van met plezier doorgebrachte uren in het veld, de wens om een bijdrage te leveren aan het welzijn van de broedvogels geen tweede motief zijn geweest? Ongetwijfeld.

Betrouwbaarheid

Aannemelijk is dat vergeleken met beide eerdere gelegenheden dat Sovon de hachelijke klus klaarde om te komen tot aantalschattingen van onze broedvogels (1973-1977 en de schatting 1979-1985), de huidige dichter bij de werkelijkheid liggen. Bijlage I van Atlas II (pagina's 542 tot en met 552) presenteert deze soms opzienbarende, soms deprimerende, maar altijd boeiende cijfers. Dankzij haar verschillende steeds doorlopende projecten is de organisatie goed op de hoogte hoe het staat met koloniebroedvogels en de zeldzame en schaarse soorten. Bij de algemene moet men niet zelden ruime marges aanhouden, waarbij overigens bij de individuele soortbeschrijvingen regelmatig de erkenning te lezen valt dat men destijds er bij de aantalschatting naast zat (bijvoorbeeld

Huiszwaluw en Gele Kwikstaart). Is dat nu nog zo? Of liever, kan het zijn dat door de gevolgde methodiek broedvogelgemeenschappen buiten de boot vielen? Iedere deelnemer aan het veldonderzoek ten behoeve van de Atlas en thuis in zijn eigen gebied, zal deze vraag voor zichzelf moeten beantwoorden. Karakteristiek voor grote delen van onze natie is dat het landschap eruitziet als een postzegelalbum, dat wil zeggen binnen een groter geheel landschapselementen van kleine omvang met daarin dan geclusterd een eigen broedvogelgemeenschap. Vielen dergelijke landschapselementen buiten de onderzochte kilometerhokken, dan is de kans reëel dat de bewuste broedvogels ongeregistreerd bleven. Weliswaar bouwde Sovon in de gehanteerde methodiek (van Engelse origine) mechanismen in die eventueel ontstane hiaten deels neutraliseren. Maar toch... In de Hoeksche Waard gingen de leden van de lokale vogelwerkgroep voor Atlas II aan de slag net toen ze hun broedvogelonderzoek hadden afgerond voor de eigen streekavifauna, een boek dat in 1999 verscheen. Begrijpelijk dus dat bij het vergelijken van beide atlassen, bij auteur óók deze streekavifauna op tafel kwam, alsmede een vergrootglas om te pogen de op de vier kaartjes ingebrachte grensblokken nauwkeuriger te plaatsen, hetgeen maar deels lukte. Voorjaar 2002, bij verschijning van de 'Gruttokaart van Nederland' was bij leden van de vogelwerkgroep al deining ontstaan, omdat ondanks de ver over de 300 paren Grutto's die de Hoeksche Waard huisvest (hoofdzakelijk geconcentreerd broedend op drie locaties), de streek op de bewuste kaart maagdelijk blanco was gebleven.

Atlas II

Van de Nederlandse ornithologische geschiedenis valt voor ons vogelaars slechts een dermate korte periode te overzien, dat altijd verborgen zal blijven of zich eerder een kwart eeuw voordeed met zoveel ingrijpende wijzigingen in de broedavifauna. Waarschijnlijk niet en in ieder geval is wel zeker dat van de voorbije eeuw het tijdvak 1975-2000 de meeste veranderingen bracht, zowel negatief als positief. Het was het tijdvak waarin veel zaken doorsloegen, er geen maat meer leek te bestaan. Het

tijdvak waarin de drie doemscenario's verzuring, verdroging en vermessing manifest waren, maar ook van de 'verstruweling', 'verparking', 'vermaïsing', 'verexoting' en wellicht van de 'vervossing'. Iedere natie krijgt óók de broedvogels die het verdient. Ondanks dat, achteraf gezien, sommige soorten broedvogels omstreeks 1975 voorzichtig te zien gaven welke kant het opging, zou degene die toen voorspelde dat een kwart eeuw later Nederland tegen de tweeduizend paren Haviken zou herbergen, tienduizend paren Buiszwalvers, ongeveer vijfhonderd paren Dwergsterns en ruim over de duizend paren Lepelaars, een smelend voorhoofdgetik ten deel gevallen zijn. Om dan niet te praten over broedende Kraanvogels, de beide zilverreigers, waar het met de ganzen zou heengaan en groeiend optimisme over de komst van Vis- en Zeearend. Maar de profet van 1975 had tenminste zoveel onbegrip moeten incasseren bij omineuze voorspellingen over de gruttocatastrofe en het veldleuweriken-drama.

Zal in de volgende kwart eeuw het tempo waarin de avifauna verandert nog verder accelereren? Niets wijst op een kentering. Met plannen om gebieden te reserveren voor wateropvang, lijkt voor een groep soorten de toekomst rooskleurig. Maar met het ergerniswekkende schouderophalen waarmee Den Haag de Waddenzee laat ruïneren en de andere kant opkijkt bij de kaalslag van het vaderlandse platteland, ziet het er voor veel soorten somber uit. De prognoses van degenen die de individuele soortbeschrijvingen verzorgden, zeggen genoeg. Gelet op de veranderingen in dit land, is wellicht zelfs een periode van een kwart eeuw tussen twee broedvogelatlassen te lang. Hoe dan ook, complimenten voor de dames en heren van Sovon. Klasse!

■ G.L. Ouweneel, Lijster 17, 3299 BT Maasdam.

LITERATUUR:

- Benard, M. (2002):** Groene Specht (*Picus viridis*) veroverd Hoeksche Waard. In Vogelvlucht nummer 7, 7-10.
Ouweneel, G.L. (1984): Nederland krijgt de broedvogels die het verdient. Vogels 21: 92-95.
Ouweneel, G.L. (2002): Geen broedende Grutto's in de Hoeksche Waard?. In Vogelvlucht 7: 1-2.
Schreuder, A. (2002): Voor de Huismus is Nederland te netjes. NRC-Handelsblad van 29 november 2002.
Sovon, 1979: Atlas van de Nederlandse Broedvogels. Deventer. ('Atlas I')
Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2002: Atlas van de

Nederlandse Broedvogels. 1998-2000. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland. Leiden. ('Atlas II')

Themanummer 'Broedvogels', 2002: De Levende Natuur 103: 194-224.

Vogelwerkgroep Hoeksche Waard, 1999: Vogels van de Hoeksche Waard. Oud-Beijerland.

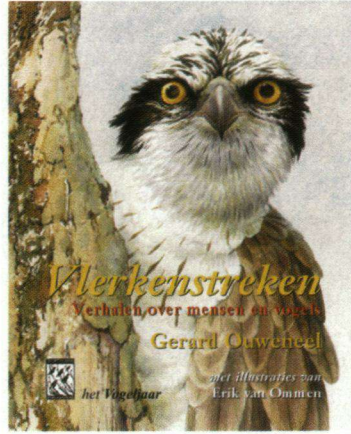
Wesseling, M. (2002): Opzienbarende stijgers en dalers op de vogel-index. Vogels 2002-6: 8-11.

Jubileumuitgave van het Vogeljaar Vlerkenstreken

Vijftig jaar 'het Vogeljaar', dat laat je niet zo maar voorbij gaan. Het bestuur van de Stichting Het Vogeljaar wil daarom graag een blijvende herinnering geven aan haar vijftigjarig bestaan. De keus viel op 'Vlerkenstreken', een bundeling overpeinzingen en belevenissen met vogels en vogelaars. Wij zijn er trots op dat Gerard Ouweeneel en Erik van Ommen dit bijzondere boek hebben gemaakt. Het boek bevat tweeënzestig verhalen over zaken en situaties die vogelaars en vogels kunnen overkomen. Een aantal van deze verhalen zijn de afgelopen maanden verschenen in 'het Vogeljaar' in de column 'Vlerkenstreken'. Wij hopen dat dit boek veel mensen enthousiast zal maken om de natuur in te trekken en te gaan genieten van de wondere vogelwereld die ons nog steeds omringt.

'Vlerkenstreken' is te koop voor abonnee's van 'het Vogeljaar' tegen een gereduceerde prijs. Zij betalen nu € 15,95. In september zal het boek ook in de boekhandel te koop zijn voor € 22,95. Ook niet abonnees kunnen het boek nu reeds bestellen. De prijs voor niet-abonnees is € 22,95. U kunt dit boek bestellen door het bedrag over te

maken op postrekening 96 55 72 ten name van 'het Vogeljaar' te Hedel. Het boek wordt u dan zonder verdere kosten thuis bezorgd.



U kunt ook iemand abonnee maken van 'het Vogeljaar'. Als u € 32,50 overmaakt op postrekening 96 55 72 van 'het Vogeljaar' ontvangt de nieuwe abonnee twee jaar lang 'het Vogeljaar' en u ontvangt dan het boek 'Vlerkenstreken' gratis thuis. Vergeet dan niet aan de voorkant van uw overschrijving de naam en adres van de nieuwe abonnee te vermelden.

Bent u nog geen abonnee en wilt u dat nu worden, dan betaalt u eveneens € 32,50. Na betaling ontvangt u twee jaar lang ons tijdschrift 'het Vogeljaar' en u ontvangt het boek 'Vlerkenstreken'.

Voor informatie kunt u terecht bij W.A. Werkman Boterbloemstraat 20, (073) 599 1967 of per e-mail: wawerkman@hotmail.com.